13.4 Конфіденційність та збереження професійної таємниці

Принцип конфіденційності та збереження професійної таємниці є одним із ключових етичних стандартів діяльності правника. Він забезпечує довіру між правником і особою, яка звертається за правовою допомогою, а також гарантує ефективну реалізацію права на захист і справедливий суд. Цей принцип закріплений у міжнародному праві, національному законодавстві України та професійних кодексах етики правників.

На міжнародному рівні важливе значення мають Основні принципи ролі адвокатів (Basic Principles on the Role of Lawyers), прийняті VIII Конгресом ООН з питань запобігання злочинності у 1990 році. У принципі 22 зазначено, що уряди повинні визнавати та поважати конфіденційність усіх комунікацій і консультацій між адвокатами та їх клієнтами у межах професійних відносин. Це означає, що інформація, отримана адвокатом під час надання правової допомоги, не може бути розголошена без згоди клієнта, за винятком випадків, передбачених законом.

Конфіденційність також пов'язана з правом на повагу до приватного життя, закріпленим у статті 8 Європейської конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (1950). Європейський суд з прав людини у своїй практиці неодноразово підкреслював особливу важливість захисту адвокатської таємниці як складової права на справедливий суд. У справі Michaud v. France (2012) Суд зазначив, що адвокатська таємниця є одним із фундаментальних принципів діяльності адвокатів у демократичному суспільстві. У справі Campbell v. United Kingdom (1992) Суд підкреслив, що конфіденційність комунікації між адвокатом і клієнтом є важливою гарантією права на захист.

У праві України принцип конфіденційності правничої діяльності закріплений насамперед у Законі України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність». Відповідно до статті 22 цього Закону, адвокатська таємниця включає будь-яку інформацію, що стала відома адвокату, його помічнику або працівникам адвокатського бюро чи об'єднання у зв'язку із здійсненням адвокатської діяльності. До адвокатської таємниці належать, зокрема, питання, з якими клієнт звернувся до адвоката, зміст консультацій, порад, роз'яснень, складені адвокатом документи, а також інформація, що міститься у матеріалах справи.

Ця ж стаття передбачає, що адвокат, його помічник, стажист або інші працівники адвокатського об'єднання не мають права розголошувати відомості, що становлять адвокатську таємницю. Обов'язок зберігати адвокатську таємницю не обмежується строком виконання доручення клієнта і продовжує діяти навіть після припинення професійних відносин.

Додаткові етичні вимоги встановлені у Правилах адвокатської етики, затверджених З'їздом адвокатів України. Відповідно до статті 8 Правил адвокатської етики, адвокат зобов'язаний забезпечити збереження конфіденційності будь-якої інформації, отриманої від клієнта або у зв'язку з наданням правничої допомоги. Цей обов'язок поширюється також на працівників адвокатського бюро чи об'єднання та інших осіб, залучених адвокатом до виконання доручення клієнта.

Конфіденційність професійної діяльності стосується не лише адвокатів, але й суддів та інших правників. Наприклад, Кодекс суддівської етики передбачає обов'язок судді не розголошувати інформацію, отриману під час здійснення правосуддя, якщо така інформація не підлягає оприлюдненню відповідно до закону. Це стосується, зокрема, нарадчої кімнати, де судді приймають рішення. Відповідно до статті 322 Кримінального процесуального кодексу України, нарада суддів є таємною, а розголошення змісту обговорення під час ухвалення рішення не допускається.

Порушення принципу конфіденційності може призвести до дисциплінарної відповідальності правника. Наприклад, якщо адвокат розголосить інформацію про свого клієнта у засобах масової інформації або передасть її третім особам без згоди клієнта, це може стати підставою для притягнення його до дисциплінарної відповідальності відповідно до статті 34 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність».

Практичні ситуації демонструють важливість цього принципу. Наприклад, адвокат отримав від клієнта інформацію про обставини кримінального правопорушення під час конфіденційної консультації. Навіть якщо ця інформація може бути важливою для органів досудового розслідування, адвокат не має права розголошувати її без згоди клієнта, оскільки це порушить адвокатську таємницю. Іншим прикладом є ситуація, коли адвокат обговорює деталі справи свого клієнта у громадському місці або через незахищені канали зв'язку. Такі дії можуть створити ризик розголошення конфіденційної інформації та порушити професійні стандарти.

Таким чином, принцип конфіденційності та збереження професійної таємниці є необхідною умовою ефективного функціонування правової системи. Він забезпечує довіру між клієнтом і правником, гарантує право на ефективний захист та сприяє реалізації права на справедливий суд, передбаченого статтею 6 Європейської конвенції про захист прав людини і основоположних свобод. Дотримання цього принципу є обов'язковим для всіх правників і становить невід'ємну частину професійної етики юридичної професії.